

Балкани-21/бр.7- 2010 г.

**ХАРМОНИЗАЦИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ
НАЦИОНАЛНИ ЦЕННОСТИ
С ЦЕННОСТИТЕ
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ: ПОСТИЖЕНИЯ И
ПРОБЛЕМИ**

Кирил Кертиков

Въведение¹

От 1 януари 2007 г. Република България е равноправен член на Европейския съюз.

Това изключително значимо за българската държава събитие е резултат безспорно и на постигнатата в преговорния процес **хармонизация** на законодателството на страната с това на Европейския съюз (ЕС).

* Българският парламент прие серия от нормативни актове (закони).

* Министерският съвет конкретизира чрез поднормативни актове (постановления и др.) парламентарно приетите и ратифицирани закони.

* Съдебната система постепенно се разделя с тоталитарното минало и повече или по-малко адекватно откликва на осъществяващите се демократични промени.

* Т. нар. “четвърта власт” – медийната, макар и трудно, но в основни линии успешно се разделя с меркантилния национализъм и етнопопулизъм.

¹ Материалът представлява адаптиран вариант на проекта, чрез който е спечелен конкурс по същата тема към НФ „Научни изследвания”, изготвен от автора.

Дали обаче (и ако да – доколко) възприетите безусловно от трите власти в страната (законодателна, изпълнителна и съдебна) принципи, **респ. ценности на ЕС** се възприемат еднозначно и непротиворечиво от българската нация?

Не съществуват ли **противоречия** между официалната държавна политика и възприемането ѝ от страна на българската нация? (**И ако да – то какви**² и евентуално - защо)?

Преодолени ли са **колизиите** в ценностната система на самата българска нация? (*Напр. между представителите на различните нейни етнически и етнографски общности - българи, турци, роми, т. нар. “помаци” и др.?*)

Изградена ли е вече **нова ценностна система**, съответстваща на пазарната икономика и на политическата демокрация? (И ако да – няма ли тя “системни деформации”, влизащи в противоречие с ценностите на ЕС?)

Възможно ли е (и ако евентуално “да” – то как) да бъдат научно изградени **социални технологии** за поетапното и желателно безконфликтно **хармонизиране** между традиционните български национални ценности с ценностите на ЕС?

Тези са някои от възловите (без да са единствени) **въпроси, около които членовете на Консорциума имат намерение да обединят изследователската си усилия.**

**** ***

В предварителен план е възможно да бъде отбелязано, че **търсените изследователски резултати** на интердисциплинния проект могат да бъдат групирани в няколко пункта:

I. Теоретичен анализ на проблема ценности:

– универсални (т. нар. общочовешки³);

- ценности на Европейския съюз⁴ (в т.ч. в различието им с т. нар. “евроатлантически” ценности);

² В това отношение като частни, ала показателни противоречия са регистрираните чрез поредица от демоскопски изследвания на отношенията на изследваните лица по **казуси като** забраната на смъртното наказание; разрешаването на съществуване на политически партии, основани на етнически или верски признак; разрешаването на чужденци да закупуват българска земя; не възприемането на индивиди с различна сексуална ориентация и пр.

³ На базата на Хартата на човешките права, приета от ООН.

⁴ Върху които внимание обръщат все по-вече автори, между които особено се откроява Дж. Рифкин с монографията си “Европейската мечта”.

- български национални ценности⁵ (включително традиционно-патриархални, тоталитарно -“социалистически”, зараждащи се и проявяващи се демократични национални ценности);

II. Емпирични изследвания на ценностните нагласи на българската нация. (В т. ч. съотнесени включително и към отделни нейни етнически и етнографски малцинства⁶);

III. Формулиране на предложения за евентуални **управленски решения**, адресирани към съответните държавни институции и в частност към Министерството на образованието и науката с оглед поетапната хармонизация между ценностите на ЕС и българските национални ценности в сферата на образованието. (Чрез включване на съответни **образователни модули** в трите степени на образование.⁷)

⁵ В това отношение ще бъде използван богатия научен опит на Института за социални ценности и структури “Иван Хаджийски”, включително и чрез провеждане на вторичен анализ на проведени от него изследвания върху традиционните и съвременни български национални ценности.

⁶ В частност специален обект на изследване се предвижда на бъдат потомците на ислямизираните българи и по-специално само-идентифициращи се като т. нар. “помаци” - специфична етнографска общност, традиционно изключвана от социални изследвания, включително и от статистически.

⁷ Характерен по проблематиката е случая с течащата в обществото дискусия относно целесъобразността (или нецелесъобразността) от въвеждане в българското училище на дисциплина “вероучение” или “Религия”.

**ОПИСАНИЕ
НА ПРОЕКТА И НАУЧНАТА ПРОГРАМА**

**А
Състояние на научните изследвания
в Р. България по проблема**

Проектът представлява продължение на няколко предшествващи го изследвания, осъществени от членовете на колектива:

А) Евроинтеграцията на България: философски, социологически и еколого-географски аспекти (*Научен консорциум*) – Вж. Договори, подписани с Министерството на образованието и науката, Фонд “Научни изследвания”, №№ БОЕ – 1/2003; БОЕ-2/2003; БОЕ-3/2003;

Б) България и Македония: проблеми на евроинтеграцията. (Вж. Договор с МОН, Научен фонд “Научни изследвания”, “ОХН” – 1998 г.);

В) Национални интереси и национална отговорност. (Национален фонд “Научни изследвания”, Договор “ОХН” – 1995 г.);

Г) Адаптацията на българските каракачани към условията на пазарна икономика и политическа декорация . (Българска академия на науките, 1993 г.);

Д) Оценка на Рамковата програма за равностойна интеграция на ромите в българското общество; Разработване на Оперативен план за действие. (Финансиран от Световната банка за развитие), 2004 г.

Б

Дискусията относно “кристализирането” на ценностите на Европейския съюз все още не е окончателно приключила.

Формира се постепенно обаче научен консенсус относно неговите основополагащи принципи. С всички уговорки и условности, те биха могли да бъдат представени примерно така:

1. Мирно съвместно съществуване – преди всичко между страните в ЕС, ала същевременно и в целия свят. (Антимилитаризмът е основен постулат на ЕС);

2. Екологически императив: съхранение и възпроизводство на хомеостазиса на планетата (чрез концепцията за т. нар. “устойчиво развитие”⁸);

3. Политически плурализъм (с изричната уговорка: възпрепятстване на неофашизма, на ксенофобията и в този смисъл – с ограничаване включително и на екстремните прояви на етноцентризъм);

4. Свобода на съвестта и на вероизповеданията (**ала не и клерикализъм** – в смисъл действителна свобода включително и за атеистите);

5. Свобода на словото (ала същевременно и “нулева толерантност”) спрямо изявите на порнографията – и особено на детската!;

6. Ограничаване пропагандирането на реакционни идеологии – расизъм, неонацизъм и др.;

7. Право на лична свобода в най-широкия смисъл на думата, включително и в сексуалната сфера (в т. ч. толерантност спрямо “сексуалната другост”⁹)

8. Човешкият живот (в планетарен и в индивидуален) аспект е **висша ценност**. И в този смисъл (за разлика напр. от някои северноамерикански щати, от някои ислямистки страни и другаде по света) **смъртното наказание** в Европейския съюз е забранено като изпълнение;

9. В международен аспект (без специално да е експлицирано) ЕС се обявява както срещу износа на революция (доктрина на бившия СССР), така и срещу “износа на демокрация” (актуална доктрина на САЩ¹⁰);

10. В ЕС текат и продуктивни дискусии и относно такива био-социални ценности като напр. **правото на аборт, правото на евтаназия; правото на донорство на органи** и пр.

В

Привидно изглежда, че проблемът относно ценностите на ЕС е решен – на него са посветени серия от публикации¹¹. Фактически обаче (въз основа на

⁸ А не чрез “нулев икономически растеж”; не чрез ембарго върху развитието на ядрената енергетика (б.а.)

⁹ Във Великобритания и в Нидерландия (Холандия) напр. са вече разрешени браковете между хомосексуалисти. Предстои разрешаването на осиновяване на деца от хомосексуалисти (б.а.)

¹⁰ И в този смисъл преобладаващите негови членове се обявиха срещу американската агресия по отношение на суверенен Ирак; някои от тях (и специално Франция) положиха изрични усилия за неутрализация на израелската експанзия срещу Ливан (2006)

¹¹ Вж. **Рифкин, Дж.** “Европейската мечта”, български превод, С., 2005 г.; **Калео, Д.** Да преосмислим бъдещото на Европа., български превод 2003 и пр.

осъществен обзор) би могло да се заключи, че в *медийното пространство*, в *политическата лексика*, а понякога и в *научни публикации*:

1. Се бъркат (като най-често се отъждествяват) понятията “принципи” и “ценности”. (Вж. като пример “Харта на основните права на Европейския съюз”. Брюксел, 2000 г. (Български превод: Л. Йорданова) ;

2. Ценностите на ЕС често се отъждествяват изобщо с европейските ценности. (А това е неоснователно: европейските ценности съдържат в себе си като понятия и известни специфични национални ценности и на европейски държави, невключени в 27-те члена на Съюза¹²);

3. Неправомерно (главно политици) **отъждествяват** ценностите на ЕС с т. нар. **“евро-атлантически ценности”**¹³. А ако се използва философска терминология би следвало да се заключи, че в случая съществува “диференция специфика”. И тя не е маловажна¹⁴. Частен (но не единствен) случай на разминаване между ценностите на ЕС и САЩ (обединяващи т. нар. “евро-атлантически ценности) е **проблемът с екологическите ценности** – САЩ, за разлика от ЕС все още не са подписали Протокола от Киото за опазването на глобалния екологически хомеостазис. Сериозни разминавания съществуват още и по **проблема милитаризъм**. Без да са пацифисти, повечето от страните членки на ЕС се обявяват срещу инвазията в Ирак, срещу едностранното разполагане на нови американски военни бази на Стария континент (в частност в Полша, Чехия и т.н.).

4. Обзорът на литературата дава основание да се твърди, че все още липсва изградена и общоприета “номенклатура” на ценностите на ЕС.

Изтъкнатите обстоятелства представляват сериозно основание да бъдат превърнати в предмет на специален анализ от Направление “Философски аспекти” на Научния консорциум.

Г

¹² Най-характерен (макар и не единствен) е примера с Русия.

¹³ Един от примерите е експлициран от Петър Стоянов – экс-президент на Р. България в многобройни негови интервюта и коментари.

¹⁴ Достатъчно е да се отбележи, че в някои щати на САЩ смъртното наказание не е отменено, че страната все още плаща дан на клерикализма – за разлика от ЕС, където светското начало е основополагащ принцип за конституирането му и пр.

Следващо научно предизвикателство пред философи (*съвместно със социолози, политолози, еколози и географи*) е да бъде даден отговор на въпросите:

Кои са:

а) Възникналите още в епохата на Българското национално възраждане традиционни български ценности;

б) Какви модификации са претърпели те между Руско-турската освободителна война (1877-1878 г.), изиграла обективно ролята на национална буржоазно-демократична революция - до 9 септември 1944 г.;

в) Какви промени са настъпили в периода на тоталитарен социализъм;

г) Какви – и това е възловият въпрос - трансформации търпят българските национални ценности в условията на преход към пазарна икономика и политическа демокрация?

Прочее, това е “въпросът на въпросите”, доколкото и защото, за да се изследва хармонизацията на българските национални ценности с ценностите на Европейския съюз (каквато е темата на Научния консорциум) е методологически необходимо *първо* да се отговори на въпроса как се реализира процеса на хармонизация на българските национални ценности в рамките на съвременното българско общество. Защото (по експертни оценки) процесът протича изключително противоречиво.

ХИПОТЕЗАТА Е: В условията на преход от тоталитаризъм към демокрация и към пазарна икономика (започващ от началото на 90-те години на миналото столетие) българските национални ценности търпят трансформация, която към момента е натоварена с редица негативни конутации.

За да бъде оспорена (или доказана) тази хипотеза, се предлага провеждането на две емпирични социологически изследвания:

1. Национално представително социологическо изследване (по оповестената тема на проекта) ;
2. Представително социологическо изследване на потомците на ислямизираните българи.

Защо именно на тях?

Обосноваване на необходимостта от изследване на потомците на ислямизираните българи

АРГУМЕНТ № 1 (ПРОБЛЕМНА СИТУАЦИЯ)

Българските медии на 16 май 2007 г. оповестиха, че президентът на страната г-н Г. Първанов участва в дискусия на тема “Батак в българската национална идентичност. Мит или реалност” (www.focus-news.net). Те пропуснаха обаче да обяснят “Защо?”.

“Защото” в социорегиона възникна сериозен **етно-конфесионален конфликт**, провокиран от един по същество незначителен задграничен изследователски проект.

За да се вникне в него необходимо би било да бъдат приведени някои

исторически факти:

- Потушаването на Априлското въстание в Батак и зверствата там са осъществени не от редовна войска на Османската империя, а от т. нар. “башибозушки орди”, които както за посветените е известно, са по своя произход рекрутирани от етнически българи, приели насилствено или доброволно исляма и превърнали се в негови фанатични проводници. Иначе казано: българи-мюсюлмани (т. нар. “помаци”) оглавявани от българина – мюсюлманин Ахмед Али Барутанлията, са безчинствали над своите сънародници – християни!...

- След Руско-турската освободителна война между Санкстефанското примирие и Берлинския договор в южните Родопи избухва т. нар. “помашко въстание”, лидерите на което се възпротивяват срещу евентуалното включване на ислямизираните етнически българи към бъдещото българско Княжество.

- След присъединяването на Рило-Родопския социорегион към България (в резултат на Балканските войни) етническите българи, изповядващи исляма, биват принуждавани към насилствена асимилация чрез замяна на турско-арабските им със славянски имена. Това насилие (по достоверна информация от Архива на бившата Българска комунистическа партия) се осъществява пет пъти в периода между 1912 и 1972 г.

- Всеки опит за насилствена асимилация е срещал неотразим отпор от страна на ислямизираното българско население, част от което е обявило в условията на тоталитаризма т. нар. “Кортенска турска република”¹⁵.

- Последните “помашки брожения” се реализират между 25 и 29 декември 1989 г., когато тълпа от около 3500 души обкръжава Народното събрание и настоява за връщане на отнетите им турско-арабски имена. (Неправилно медиите тогава твърдяха, че кордона около Парламента е от български турци. **Включено наблюдение** недвусмислено доказва, че става дума за разбунтували се т.нар. “помаци”.¹⁶)

АРГУМЕНТ № 2

При анализ на резултатите от последните преброявания на населението на Република България се констатира странен на пръв поглед факт: въпреки масовото изселване на български турци през лятото на 1989 г., техният **относителен дял** (но не изобщо, а само в няколко региона) бележи на пръв поглед необясним ръст.

Спрямо 1975 г. през 1992 г. те са нараснали:

- в регион Благоевград от 0,7 на 11,3% (**с 10,6 пункта**);
- в Пазарджишкия регион - от 1,3 на 9,2 % (**със 7,9 пункта**);
- във Велико Търново (област) от 1,8 на 6,4 % (**с 4,6 пункта**);
- в Смолянския регион - от 0,2 на 7,9 % (**със 7,7 пункта**)¹⁷.

Хипотезата е, че става дума не просто за повишена раждаемост, а за **трансформация на етническата самоидентичност на част от етническите българи**. (Т.е. вместо българи в условията на политическа демокрация значителна част от потомците на ислямизираните българи се самоидентифицират вече като “етнически турци”.)

Проблемът с т. нар. “турцизиране” на част от етническите българи-мохамедани не е нов. Но той поставя нови въпроси:

- На какво (след осъщественото официално държавно осъждане на т. нар. “възродителен процес”) се дължи неговото реактивиране?

- Какви са реалните му “количествени” измерения?

¹⁵ В условията на тоталитарна цензура българската общественост остава незапозната с протеклите тогава събития. Известна (до неотдавна засекретена информация) би могло да бъде намерена в Архива на бившата Българска комунистическа партия (ЦПА).

¹⁶ Осъществено е от научен колектив под ръководството на К. Кертиков.

¹⁷ **Кертиков, К.** Етнически аспекти на реклерикализацията и десекуларизацията на българското общество.

- Не влиза ли процеса на турцизиране на българи-мохамедани в противоречие с процеса на хармонизация на българските национални ценности с ценностите на ЕС?

(Доколкото е свързан с възпроизводство на форми на битов консерватизъм, на религиозни инициации от рода н т.нар. “сюнет”, т.е. обрязване на подрастващите младежи и изобщо с ревизия на светския характер на живот на това население, влизаща в противоречие с ценностната система на съвременната българска нация.)

АРГУМЕНТ № 3

А. В съвременна България съществуват три основни етнически групи - българи, турци, цигани (роми) и незначителен като относителен дял малцинствени общности – каракачани, арменци, евреи и др. През последните две десетилетия (и особено в рамките на ромската “декада” българските цигани бяха подложени на серия емпирични социологически изследвания. (Резултатите от които следва да бъдат приведени и вторично анализирани включително и в настоящото изследване. Ромите обаче не се нуждаят от нови изследвания – достатъчно е да бъдат използвани и анализирани данните от предходни емпирични социологически изследвания върху тях, в т. ч. и проведеното от членове на настоящия научен Консорциум). Съществуват и достатъчно на брой и сериозни изследвания върху общността на българските турци. (Няколко между които проведени също от членове на Консорциума.)

Б. В България съществува обаче една **етнографска (етно-конфесионална) общност** – тази на потомците на ислямизираните българи - **която никога (!) не е била превръщана в обект на емпирични социологически изследвания.**

(Любопитно е да се изтъкне, че в Гърция проблемът за помашкото население се проблематизира, включително и чрез издадените вече два речника – “Гръцко-помашки” и “Помашко-гръцки” – б.а.)

* * *

Според експертно мнение ¹⁸⁾ потомците на ислямизираните българи в Република България би могло да бъдат обособени в няколко **под общности**:

1) атеисти, смятащи себе си за изконни етнически българи;

¹⁸ **Кертиков, К.** Проблеми на етносоциологията в България. Планова работа. Институт по социология при БАН, С. , 1998 г.

2) приели през последните десетилетия православието като свое вероизповедание (само-идентифициращи се също като етнически българи);

3) продължаващи да изповядват исляма и само-идентифициращи се като турци. (В Република Турция отделни политици ги назовават “родопски турци”);

4) само идентифициращи се като **особена етнографска общност – т. нар. “помаци”**.

- - -

* КАКЪВ Е ОБЩИЯ БРОЙ НА ПОТОМЦИТЕ НА ИСЛЯМИЗИРАНИТЕ БЪЛГАРИ В СТРАНАТА?

* КОЛКО МЕЖДУ ТЯХ СЕ САМОИДЕНТИФИЦИРАТ КАТО ЕТНИЧЕСКИ БЪЛГАРИ?

* КОЛКО МЕЖДУ ТЯХ (НЕЗАВИСИМО, ЧЕ ИМАТ КАТО МАТЕРЕН ЕЗИК БЪЛГАРСКИЯ) СЕ САМО ИДЕНТИФИЦИРАТ КАТО “ТУРЦИ”?

* КОЛКО СРЕД ПОТОМЦИТЕ НА ИСЛЯМИЗИРАНИТЕ БЪЛГАРИ СЕ САМО ИДЕНТИФИЦИРАТ “НИТО КАТО БЪЛГАРИ, НИТО КАТО ТУРЦИ”, А КАТО “ПОМАЦИ”?

АРГУМЕНТ № 4

Отговорът на повдигнатите въпроси не е само с научно-познавателна стойност.

Той би следвало да интересува и съответните държавни институции.

Защото ясно е: Не е възможна хармонизация между българските национални ценности с ценностите на Европейския съюз преди да бъдат хармонизирани ценностите на отделните етнически и етнографски общности (в конкретния случай – на потомците на ислямизираните българи) с ценностите на българската нация като цяло.

Е

Изследователската стратегия на Научния консорциум предвижда:

I. Теоретично изследване на проблемите “български национални ценности” и “ценности на ЕС”;

II. Две емпирични социологически изследвания:

а) национално представително изследване, посветено на проблемите, свързани с хармонизацията на българските национални ценности с ценностите на европейския съюз;

б) представително емпирично социологическо изследване на потомците на ислямизираните българи.

Забележка № 1: Хронологически изследване “б” ще предшества изследване “а”. (Като блок от въпроси от изследване “б” ще бъдат включени в изследователската програма на изследване “а” с оглед търсене на корелационни зависимости.)

Забележка № 2: При реализирането на изследванията се предвижда използването на следната методика на регистрация:

а) документален анализ (на законодателството на ЕС, на българското законодателство, на поднормативните документи на Министерския съвет на Р. България);

б) контент анализ (на допълнително избрани и наблюдавани средства за масова информация в Р. България);

в) т.нар. “фокус групи”;

г) пилотни изследвания (проведени с оглед апробиране на инструментариума на двете представителни социологически изследвания);

д) включено наблюдение (на потомците на ислямизираните българи в пет общинни, известни със съществуването в тях на етно-конфесионално напрежение);

е) вторичен анализ на резултати от социологически и демоскопски изследвания;

ж) стандартно интервю -

1. с потомците на ислямизираните българи на възраст между 18 и 70 навършени години;

2. с населението на Р. България на възраст между 18 и 70 навършени години).

Забележка № 3: Обемите и моделите на извадки на двете представителни емпирични социологически изследвания са предмет на допълнителни изследвания.

Ж

Обективизиране на научните резултати от изследването на Консорциума и перспективи за следващи негови дейности

- 1. Научен доклад**, представен на възложителя – Министерството на образованието и науката на Република България, съдържащ освен емпирична информация и евентуално конкретни предложения, свързани с усъвършенстване на учебното съдържание в средното и висшето образование, посветени на хармонизацията на българските национални ценности с ценностите на Европейския съюз.
2. Постоянно действащ методологически семинар на Консорциума.
3. Провеждане на две научни конференции (с международно участие) по темата на Проекта.
4. Серия от научни публикации в научни списания в страната и в чужбина.
5. Издаване на два самостоятелни научни сборници на Консорциума. (Предвижда се и превода им на английски език.).
6. Подготовката на докторанти и млади научни работници, специализиращи се в проблематиката.
7. Изнасяне на лекционни курсове пред студенти по специалностите “Философия”, “Социология”, “Политология”, “Журналистика”.
8. Изяви в средствата за масова информация (печатни и електронни).
9. Разширяване на установеното научно сътрудничество със сродни научни организации от Европейския съюз.
10. Провеждане на ежегодна кръгла маса в рамките на Международната философска школа (гр. Варна) по тематиката на проекта.

Заключение

В горното изложение е направен опит за съобразяване с изискванията на Фонд “Научни изследвания” при подготовката на Приложение № 1 – “Описание на проекта и научната програма”, както следва:

По т.т. №№ 1-2 . “Състояние на научните изследвания в България в тематичното направление” и “Актуалност на научната проблематика в България и Европа” - **Вж.** “Въведение” и под параграфи “А”, “Б”, “В”, “Г”, “Д”;

По т. № 3. Описание на научното звено (в случая на трите базови организации, участващи в Научния консорциум) е дадена информация в Преамбюла на текста. (Спестено е обстоятелствено изложение, доколкото може да бъде открито в сайтовете на трите института към БАН.) **Същевременно** във формуляри FNSF-2007 и FNSF-2008 са изрично посочени три групи конкретни действия, чрез които базовите организации биха подпомогнали изпълнението на проекта.);

По т. № 4 . “Описание на работната програма” – **Вж.** допълнително и под-параграфи “Е” и “Ж.”.

В частност по изричното изискване “Създаване на благоприятна среда за млади научни работници” повече от 1/3 (цифром 7 от общо 18 изследователи са докторанти и млади научни работници);

По т.т. №№ 5, 6 – “План за устойчивост на дейностите след приключване на проекта” и “План за разпространение на резултатите” - **Вж.** под параграф “Ж” (“Обективизиране на научните резултати от изследването на Консорциума и перспективи за следващи негови дейности”);

По т. № 7 – “Управление на проекта” следва да се има предвид:

А. Управлението на проекта в институционален и финансов план се осъществява от директорите и главните счетоводители на трите базови организации и на главните счетоводители към тях, поставили саморъчно подписите си и подпечатали формуляри №№ FNSF – 2001 и FNSF – 2002. (Във формулярите са представени пълни данни – пощенски адреси, телефонни номера, включително банковите сметки на трите института);

Б. Управлението на проекта в научен план се осъществява от трима координатори на направления, както следва:

1. Член.-кор. на Българската академия на науките, проф. д.ф.н. **Васил Проданов** – Ръководител на направление «Философски аспекти»;
2. Доц. д-р **Кирил Кертиков** – Ръководител на направление “Социологически и политологически аспекти” – **Координатор на цялостния Проект**;

3. Ст.н.с. д.-р Борис Колев – Ръководител на направление “Екологически и географски аспекти.

В. Разпределението на средствата се урежда с **Предварително финансово споразумение** между ръководителите на трите направления (под проекти) – **Вж.** Приложение № 5. (Респ. Appendix № 5.)

София, 10 юни 2008 г.

* * *

ЛИТЕРАТУРА

Конституция на Република България, С., 1991 г.

Харта на основните права на Европейския съюз. Брюксел, 13. 09. 2000 г. (Български превод: Любима Йорданова)

Рамкова програма за защита на националните малцинства, ратифицирана от 39 –тото Народното събрание на Република България.

Съвместно Решение на Министерския съвет и на Държавния съвет на НР България “За преодоляване извращенията спрямо туркоезичното и мюсюлманското население”, 29 декември 1989 г. (Обнародвано в Държавен вестник, № 1/1990 г.)

Българските национализми и европейската интеграция (2006), отг. ред. **В. Проданов**, 302 с.

Рифкин, Дж. (2004) *Европейската мечта*. С., Изд. “Прозорец”, 2005, 440 стр.

Стиглиц, Дж. (2002), *Глобализацията и недоволните от нея*. С., УИ “Стопанство”, 324 с.

Проданов, В. (1982) *Биосоциални ценности*. С., Изд. Наука и изкуство.

Хънгингтън, С. (1999). *Сблъсъкът на цивилизацията*. Изд. къща “Обсидиан”.

България: интеграция, трансформация, модернизация. ((2007) Съст. и отг. редактор **Петко Ганчев**, С., РИК”Славяни “ ООД, 424 с.

Ще оцелее ли българският народ през XXI век. (2006), отг. ред. **В. Проданов**, 303 с.

Догонващото развитие, (2007), отг. ред. **В. Проданов**, 248 с.

Българската култура между държавата и пазара (2008). Съст. **В. Проданов** и др. С., 417 с.

Етническият конфликт в България (1990) Отг. ред. **Кр Петков, С.**, Институт по социология, С., 344 с.

България – Македония: проблеми на евроинтеграцията. Т 2 (2002) Отг. редактор **К. Кертиков, С.**, 317 с.

Предизвикателства на европейската перспектива (2006) Отг. ред. **А. Мангарова, С.**, 244 с.

Калео, Д. (2001) *Да преосмислим бъдещето на Европа*. С., Военно издателство, 356 с.

Ферхойген, Г. (2006) *Европа в криза. За преосмисляне на европейската идея.*, С., 236 с.

Майер, Т. (2007) *Бъдещето на социалната демокрация*. С., 390 с.

Европейски програми. (Справочник) – С., 2003, 183 с.

Преговорите за членство в Европейския съюз. Справочник. (2002), С., 109 с.

Комисия на европейските общности (2003), Равни възможности за хората с увреждания: Европейски план за действие. Брюксел – София, 48 с.

Европа в Интернет (2003), Информационен център на Европейския съюз, 47 с.
Често задавани въпроси за разширяването на Европейския съюз.(2002). С., 47 с.
Разширяването на Европейския съюз: историческа възможност (2002), С., 47 с.
Конвент за бъдещето на Европейския съюз (2004), Анализи, С. 323 с.
Фрийдман, Т. Идеи за глобализацията (2001), С, 566 с.

NATIONAL SCIENCE FUND
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE

Description of Project and Scientific Program

Research Project Theme:

**”Harmonization of the Bulgarian national values with the values
of the European Union: achievements and problems”**

(prepared by a Scientific Consortium, compound from three basic
organizations of the Bulgarian Academy of Sciences, and other cooperated
researchers from several different scientific institutions)

Information about the basic organizations:

1. Institute for Philosophical Research

at the Bulgarian Academy of Sciences

1000 Sofia, 6 Patriarh Evtimii blvd.

2. Institute of Sociology

at the Bulgarian Academy of Sciences

1000 Sofia, 13A, Moskovska str.

3. Geographical Institute

at the Bulgarian Academy of Sciences

1113 Sofia, 3, Akad. G. Bonchev str.

Researchers from cooperating organizations:

Sofia University “St. Kliment Ohridski”, South-West University “St. Neofit Rilski”,
Institute for Social Values and Structures “Ivan Hadjiiski”

Note: Eighteen researchers are included at the Scientific Consortium, among them: two correspondent members of the Bulgarian Academy of Sciences, five researchers having academic rank, two without an academic rank, and nine PhD students and young researchers (1/3 from all)

Introduction

From 1 January 2007 г. the Republic of Bulgaria is a full member-state of the European Union.

This event is exceptionally important for the Bulgarian state and undoubtedly it is also a result of the achieved during the negotiation process **harmonization** of Bulgarian and European Union (EU) legislation.

* The Bulgarian Parliament accepted number of normative acts (laws).

* The Ministry council specified through sub-normative acts (decrees and other) parliamentary accepted and ratified laws.

* The juridical system step-by-step is parting from the totalitarian past and more or less gives an adequate response to the realizing democratic changes.

* The so called “Fourth power” – media, with difficulty, in general successfully parts from the mercantile nationalism and ethno-popoulism).

However if (and if so – to what extent) the principles, respectively, EU values, unconditionally accepted from the three state powers (legislative, executive, and juridical) are perceived by the Bulgarian nation without contradiction?

Comment [MBM1]: Срещнах трудности с това изречение. Не съм сигурна в словоредата.

Do the contradictions exist between an official state policy and its perception from the Bulgarian nation? (**And if so – what**¹⁹ and eventually - why)?

Have the **collisions** in the Bulgarian national value system been overcome? (*For instance, between the members of different ethnic and ethnographic communities – Bulgarians, Turks, Roma, so called “Pomatzi” (Bulgarian Mohammedan), etc.?*)

Has some **new value system** already built, in correspondence with market economy and political democracy? (And if so – does it possess or not “system deformations” that are in contradiction with the EU values?)

Is it possible (and eventually if so - how) to scientifically construct **social** technologies for stage-by-stage and, it is desirable, no conflict **harmonization** between traditional Bulgarian values and the values of EU?

These are some of the fundamental (without being the ones) questions, around which the Consortium members have intention to join their scientific forces.

In advance it is possible to be mentioned that **the searched research results** of this multidisciplinary project could be grouped at several points:

I. Theoretical analyses of the value problem:

- universal (so called common to all mankind²⁰);
- values of the European Union²¹ (incl. in their difference with “Euro-Atlantic” values);
- Bulgarian national values²² (including traditionally-patriarchal, totalitarian-“socialistic”, arising and manifesting democratic national values);

II. Surveys of the Bulgarian nation values attitudes. (Incl. in correlation with different ethnic and ethnographic minorities²³);

¹⁹ In that relation as private, but indicative we could particularize some contradictions, registered through number of demoscopic surveys of respondents’ attitudes by **cases as:** death penalty prohibition; allowing the existence of political parties that are based on ethnical or religious principle; allowing foreigners to buy Bulgarian land; intolerance to individuals with different sexual orientation, etc.

²⁰ Based on the Human Rights Hart, ratified by UN.

²¹ More and more authors turn their attention on this, and among them Jeremy Rifkin could be outlined with his monograph “The European dream”.

²² The rich scientific experience of the Institute for social values and structures “Ivan Hadjiiski” will be used, including through secondary analyses of conducted surveys by the institute on traditional and contemporary Bulgarian national values.

²³ In particular, as a special research object is foreseen to be descendants of Islamized Bulgarians and especially self-identified as “Pomatzi” (Bulgarian Mohammedan) – specific ethnographic community, traditionally excluded from social surveys, including statistical ones.

Comment [IM2]: По-горните въпросителни изречения ме затрудниха

III. Formulation of suggestions for eventual **managerial decisions**, addressed toward respective state institutions and in particular Ministry of education and science in order to execute stage-by-stage harmonization between EU values and the Bulgarian national values in education sphere. (Through inclusion of particular **educational modules** at the three educational stages.²⁴)

PROJECT AND SCIENTIFIC PROGRAM DESCRIPTION

A

Condition of scientific research in the Republic of Bulgaria on the problem

The project is in fact continuation of several **prior researches**, conducted by Consortium members:

- A) The Eurointegration of Bulgaria: philosophic, sociological and eco-geographical aspects** (*Scientific Consortium*) – see **Contracts**, signed with the Ministry of Education and Science (MES), National Science Fund, №№ БОЕ – 1/2003; БОЕ-2/2003; БОЕ-3/2003;
- B) Bulgaria and Macedonia: problems of Eurointegration.** (see Contract with MES, National Science Fund, “SHS” – 1998);
- C) National interests and national responsibility.** (National Science Fund, Contract, “SHS” – 1995);
- D) Adaptation** of the Bulgarian Karakachan to the conditions of market economy and political democracy. (Bulgarian Academy of Sciences, 1993);
- E) Evaluation** of the Framework Program for equipollent integration of Roma in the Bulgarian society; **Operational action plan** development. (financed by World Bank for Development), 2004.

Comment [MBM3]: Мисля, че вече се казва само Световна банка
<http://www.worldbank.org/>

B

The discussion about “crystallization” of EU values is not definitely finished yet.

²⁴ Typical of the problems is the case with the public discussion about expedience (or inexpedience) of commence educating with discipline “Religious doctrine” or “Religion” in Bulgarian schools.

Scientific consensus is forming with regard to its founding principles. With all the reservations and conventions, they could be presented as an example like the following:

1. Peaceful co-existence – mostly between the countries from EU, but at the same time in the world. (**The antimilitarism is a basic postulate of EU**);
2. Ecological imperative: preservation and reproduction of homeostasis of the planet (by the concept of so called “sustained development”²⁵);
3. Political pluralism (with the explicit reservation: prevention of neo-fascism, xenophobia, and in that sense – with limitation of the extreme acts of ethnocentrism, incl.);
4. Freedom of conscience and religions (but not of **clericalism** – in the sense that real freedom, including for atheists);
5. Freedom of speech (but at the same time ‘zero tolerance’) toward all acts of pornography – and especially of children!;
6. Limitation of propagandizing of reactionary ideologies – racism, neo-Nazism, and others;
7. Right of personal freedom in the widest sense of the word, including in sexual sphere (incl. tolerance toward “sexual others”²⁶);
8. Human life (in planetary and individual aspect) is a **supreme value**. In this sense (by contrast with some North American states for instance, some Islamic countries and elsewhere in the world) **the death penalty** is forbidden for execution in the European Union;
9. In international aspect (without a special underline) **EU declares against export of revolution** (former USSR doctrine) as well as against the “export of democracy” (USA current doctrine²⁷);
10. There are also some productive discussions in the EU about bio-social values as for instance **the right of abortion, the right of euthanasia, the organ donor right**, and etc.

C

Seemingly looks that, the problem with EU values is solved – number of publications²⁸ is devoted on it. In fact (based on accomplished research) it could be concluded that in *media space, in political lexica, sometimes in scientific publications*:

²⁵ Not by “zero economic growth”; not by embargo under development of atomic energy (author’s note)

²⁶ For instance the marriage between homosexual are allowed in Great Britain and Netherlands. Allowing of child adoption from homosexuals is imminent.)

²⁷ In this sense its predominant members were against American aggression toward sovereign Iraq; some of them (especially France) exerted explicit efforts for neutralization of Israel expansion against Lebanon (2006).

Comment [MBM4]: Не зная термин за другост?

Comment [MBM5]: Оставям в скоби българския текст за сравнение

2. Concepts as “principles” and “values” are mistaken. (See as an example the “Hart of basic rights of EU”. Brussels, 2000 (Bulgarian translation: L. Yordanova) ;

2. The EU values are often identified with the European values in general. (This is ungrounded assumption: the European values contains as concepts some specific national values of European countries which are not member-states of EU²⁹);

3. Illegally (mainly by politicians) the EU values are **identified** with so called “**Euro-Atlantic values**”³⁰. In case we use philosophic terminology, it should be concluded that in this case “*differentia specifica*” exists, and it is not of little significance³¹. Private (but not the only one) example of differentiation between EU and USA values

(integrated so called “Euro-Atlantic values) is the **problem with ecological** values – USA, in contrast to EU have not signed yet Kyoto Protocol for Preservation of the Global Ecological Homeostasis. Serious differences could be found also according to the **problem of militarism**. Without being pacifists, most of the EU member-states are against Iraq invasion, against unbalanced new American military bases disposal on the Old Continent (Poland, Czech Republic in particular, etc.).

4. The literature analyses allow us to make the conclusion that built and generally accepted EU values “nomenclature” is absent yet.

The eminent circumstances are serious reason to be transformed into subject of special analyses from direction “Philosophic aspects” of the Scientific Consortium.

D

Next scientific challenge to philosophers (*in cooperation with sociologists, political scientists, ecologists and geographers*) is an answer to be given to the following questions:

a) What are the traditional Bulgarian values, that have come into being at the age of the Bulgarian national renaissance?;

b) What modifications have been done on these values at the time from the Russian-Turk Liberating War (1877-1878), which played objectively the role of national bourgeois-democratic revolution, to 9 September 1944?;

²⁸ Вж. Rifkin, J. “The European Dream”, Bulgarian translation, S., 2005; **Kaleo, D.** To give a new meaning of European future., Bulgarian translation, 2003, etc..

²⁹ Most typical (but not the only one) is the example with Russia.

³⁰ One of the examples is shown by Petar Stoyanov – Ex-president of the Republic of Bulgaria in his numerous interviews and comments.

³¹ It is sufficient to be pointed out that in some states of USA, death penalty is not abrogated, that the country still pays tribute to clericalism – on the contrary, the EU, where the social beginning is a founding principle for its establishing, etc.

c) What changes have been occurred during the period of totalitarian socialism?;

d) **What transformations – and this is the fundamental question – are endured to the Bulgarian national values at the conditions of transition toward market economy and political democracy?**

Therefore, this is “the question of questions”, because in order to investigate harmonization of the Bulgarian national values with the values of the European Union (which is the theme of the Scientific Consortium) it is **methodologically necessary** (it is of methodological importance) *first* to answer the question how the process of harmonization of the Bulgarian national values is realizing at the frames of the contemporary Bulgarian society, because (according to some expert estimations) this process goes exceptionally contradictory.

Comment [МВМ6]: Или това?

THE HYPOTHESIS IS: At the conditions of transition from totalitarianism to democracy and market economy (started from the beginning of 90s of the past century) the Bulgarian national values receive transformation, which at the moment is burden with number of negative connotations.

In order to be rejected (or proved) this hypothesis, conducting of **two** surveys is suggested:

3. National representative sociological survey (on the subject of the project) ;

4. Representative sociological survey of the desandents of Islamized Bulgarians.

Why exactly them?

E

Substantiation of the necessity of research among (of) desandents of Islamized Bulgarians.

ARGUMENT № 1 (RAISING PROBLEMS' SITUATION)

On 16 May 2007 the Bulgarian mass-media announced that the president of the country Georgi Parvanov was taking participation in discussion on the following topic: “Batak in the Bulgarian national identity. Myth or reality“(www.focus-news.net). But they omitted to explain “Why?”.

“Because” a **serious ethnic-confessional conflict** occurred in the socio-region, which was provoked by one essentially insignificant foreign research project..

In order to go deep in it, it is necessary to adduce some **historical facts**:

- April uprising suppression in Batak and bestialities there are realized not by regular army of the Ottoman empire, but by so called “başıbozuk hordes”, who are, as for the enlightened is known, by their origin recruited from ethnic Bulgarians, accepted by force or voluntary Islam and turned into its fanatic bearers. Said with other words, Bulgarians-Mohammedans (so called “Pomatzi”), led by Bulgarian-Mohammedan Ahmed Ali Baroutanliata, were committed outrages over their fellow-countrymen – Christians!

- After Russian-Turk Liberating War, at the time between San Stefano armistice and Berlin Peace Agreement, so called “Pomatzi uprising” bursted in South Rodopi, and its leaders were against eventual inclusion of Islamized ethnic Bulgarians to the future Bulgarian Principality.

- After incorporation of Rila-Rodopi socio-region in Bulgaria (as a result of the Balkan wars) the ethnic Bulgarians with Islamic religion, were coerced toward forcible assimilation through exchange of their Turk-Arab with Slavonic names. This violence (according to reliable and authentic information from Archive of the former Bulgarian Communist Party) is realized five times during the period between 1912 and 1972.

- Every attempt for forcible assimilation encountered irresistible resistance by the Islamized Bulgarian population, part of which have found so called “Korten Turk Republic” at the conditions of totalitarian state³².

- The last “Pomatzi discontents” are realized between 25 and 29 December 1989, when a crowd of 3500 people have surrounded the National Assembly and have insisted for the return of deprived Turk-Arab names. (Incorrectly, mass-media then have said that the cordon around the Parliament is consisted by Bulgarian Turks. **Participant’ s observation** unambiguously has proved that this was revolted so called “Pomatzi”.³³)

ARGUMENT № 2

On the analyses of the results from last census data of the population of the Republic of Bulgaria it is been stated strange at a first sight fact: in spite of the mass deportation of Bulgarian Turks in summer of 1989, their **percentage** (but not in general, only in few regions) at the first sight registers unexplainable growth.

Compared to 1975 г. in 1992 they have increased as follows:

³² At the conditions of totalitarian censorship, the Bulgarian public remains unacquainted with passed events at that time. Some information (until recently being secret information) could be found in the Archive of the former Bulgarian Communist Party (CPA).

³³ Made by a scientific team under the leadership of K. Kertikov.

Comment [IM7]: Не зная как да преведем Барутанлия. Може би само да оставим първите две имена?

- in Blagoevgrad region from 0,7 to 11,3% (**with 10,6 points**);
- in Pazardjik region - from 1,3 to 9,2 % (**with 7,9 points**);
- in Veliko Tarnovo (district) from 1,8 to 6,4 % (**with 4,6 points**);
- in Smolyan region - from 0,2 to 7,9 % (**with 7,7 points**)³⁴.

The hypothesis is that it is not simply saying about high rate of births, but **transformation of ethnic self-identity of a part of the ethnic Bulgarians.** (I.e. Instead of Bulgarians, at the conditions of political democracy significant part of the descendants of Islamized Bulgarians was self-identified as “Ethnic Turks”.)

The problem with so called “Turkification” of a part of the ethnic Bulgarians-Mohammedans is not new. But it poses new questions:

- On what (after executed official state condemnation of the so called “Възродителен процес”) have its reactivation been owed?

- What are its real “quantitative” dimensions?

- Is the process of Turkification of Bulgarians-Mohammedans in a contradiction with the process of Harmonization of the Bulgarian national values with the values of the EU?

(As far as it is related to the reproduction of forms of everyday-life, on religious initiatives as so called “sunet”, i.e. circumcision of the youth, and generally with revision of the secular way of live of this population, which goes in contradiction with the value system of the contemporary Bulgarian nation.)

ARGUMENT № 3

A. Three ethnic groups exist in contemporary Bulgaria – Bulgarians, Turks, Gypsies (Roma) and insignificant percentage of other minorities as well as Karakachan, Armenians, Jewish, etc. In the last two decades (and especially during the Roma decade) the Bulgarian Gypsies were investigated through number of surveys. (The results of which should be attached and secondary analyzed in the current research. Romas have no need of new researches – it would be enough to be used and analyzed data from previous surveys though, incl. conducted one of the members of the present scientific Consortium). Sufficient number serious researches exist on the community of the Bulgarian Turks. (Several among them are conducted also by the Consortium members)

B. There is one **ethnographic (ethnic-confessional) community** in Bulgaria– this of

Comment [IM8]: Не се чувствам сигурна при превода на тези въпроси

³⁴ Kertikov, K. Ethnic aspects of Clericalization and Desecularization of the Bulgarian society.

the descendants of Islamized Bulgarians - **which never have (!) not been an object of survey research.**

(It is interesting to be mentioned that in Greece Pomatzi population problem is under observation, incl. through published already two vocabularies – “Greek-Pomak” и “Pomak-

Greek” – author’s note)

* * *

According to an expert opinion ³⁵) the descendants of Islamized Bulgarians in the Republic of Bulgaria could be differentiated into several **sub-communities /sub – groups/:**

- 1) Atheists, who think of themselves as original ethnic Bulgarians;
- 2) Such people who are accepted during the last decades Orthodox religion as their creed (self-identifying themselves also as ethnic Bulgarians);
- 3) Those, who continue to profess the Islam faith, and self-identifying as Turks. (Some politicians in Bulgaria name them as “Rodopa Turks”);
- 4) Self-identifying themselves as **special ethnographic community – so called “Pomatzi”.**

- - -

* WHAT IS THE TOTAL NUMBER OF THE DESCENDANTS OF ISLAMIZED BULGARIANS IN THE COUNTRY?

* HOW MANY AMONG THEM ARE SELF-IDENTIFIED AS ETHNIC BULGARIANS?

* HOW MANY AMONG THEM (REGARDLESS IF HAVING AS MOTHER LANGUAGE BULGARIAN) ARE SELF-IDENTIFIED AS “TURKS”?

* HOW MANY AMONG DESCENDANTS OF ISLAMIZED BULGARIANS ARE SELF-IDENTIFIED *NEITHER AS “BULGARIANS”, NOR AS “TURKS”, BUT AS “POMATZI”*?

ARGUMENT № 4

The response of risen questions is not only of a cognitive value.

It should be of interest for the relevant state institutions.

Comment [IM9]: Моля за синоним, тъй като се получав повторение между проблем и проблематизира! Примерно – се наблюдава

³⁵ Kertikov, K. Problems of ethno sociology in Bulgaria. Institute of sociology at BAS, S., 1998.

Because it is clear that: **Harmonization between the Bulgarian national values and the values of the EU won't be possible before making harmonization of the values of different ethnic and ethnographic communities (in this case – of descendants of Islamized Bulgarians) with the values of the Bulgarian nation as a whole.**

F

The research strategy of the Scientific Consortium envisages:

I. Theoretical research of the problems “Bulgarian national values” and “values of the EU”;

II. Two survey researches (empirical sociological surveys):

a) national representative survey, devoted to the problems, related to harmonization between the Bulgarian national values and the values of the European Union;

b) representative empirical sociological survey among the descendants of Islamized Bulgarians.

Note № 1: In chronological sense, the research “b” will precede research “a”. (As well as a block of questions from research “b” will be included in the research program of survey “a” in order to achieve searching for correlations.)

Note № 2: At the stage of realization of both surveys it is envisaged using of the following **method of registration:**

a) documentary analyses (of EU legislation, Bulgarian legislation, sub-normative documents of the Ministry Counsel of the Republic of Bulgaria);

b) content analyses (of additionally chosen and observed mass-media in the Republic of Bulgaria);

c) focus group discussions;

d) pilot surveys (conducted in order to test the instruments (questionnaires) of the both survey researches);

e) Participant Observation (the descendants of Islamized Bulgarians in five municipalities, well-known with the existence of ethno-confessional tension);

f) Secondary analyses of results of sociological and demoscope surveys;

Comment [IM10]: Survey означава именно емпирично изследване, но ако смятате, че е необходимо да подчертаем, нека остане empirical sociological surveys

g) standardized interview -

1. With the descendants of Islamized Bulgarians between 18 and 70 years of age;

2. With the population of the Republic of Bulgaria between 18 and 70 years of age.

Note № 3: Sampling sizes and models of both representative survey researches are an object of additional studies.

G

Objectification of the scientific results from the research of the Consortium and perspectives for future activities

- 4. Scientific report**, presented to the Ministry of Education and Science of the Republic of Bulgaria, which consists except empirical information and eventually specific suggestions, related to perfecting the educational content at secondary and higher education, which suggestions will be devoted to harmonization of the Bulgarian national values with the values of the European union.
- 5.** Permanently operating methodological seminar of the Consortium.
- 6.** Organization and implementation of two international scientific conferences on the project theme.
- 4.** Number of scientific publication in scientific magazines in the country and abroad..
- 5.** Publishing of two independent scientific collections of the Consortium. (Also with translation into English language).
- 6.** Training of PhD students and young researchers specializing on the problems.
- 7.** Lecture courses for students of “Philosophy”, “Sociology”, “Political Sciences”, and “Journalistic”.
- 8.** Expressions in the mass-media (printed and electronic).
- 9.** Widening of the settle scientific cooperation with relative scientific organization from the European Union.
- 10.** Organizing annual round table at the frame of the International Philosophic school (Varna) on the project problems.

Conclusion

At the statement listed above an attempt is being made for taking into consideration with the requirements of National science fund on preparation of Appendix 1 “Description of the project and the scientific program”, as follows:

On item T.T. №№ 1-2 . “Condition of scientific research in the Republic of Bulgaria on the problem” и “Actuality of the science problems in Bulgaria and Europe” - **See**. “Introduction” and sub-paragraphs “A”, “B”, “C”, “D”, “E”;

On item № 3. Scientific organization description (in this case this are the three basic organizations, participated in the Scientific Consortium) the information is given at the preamble of the text. (Adverbial presentation was economized, as far as it could be found on the web pages of the three institutes at BAS.) **At the same time** in the blanks FNSF-2007 и FNSF-2008 three specific groups of actions explicitly were mentioned, by which the basic organizations would support the project execution);

On item № 4. “Work program description” – **see additionally sub-paragraphs “F” и “G.”**.

In particular on the explicit requirement “Creation of optimum environment for young scientists” more than 1/3 (7 from total of 18 researchers) are PhD students and young researchers;

On item №№ 5, 6 – “plan for sustainability of the activities after project conclusion” and “Plan for dissemination of the results” - **see** sub-paragraph “G” (“Objectification of the scientific results from the research of the Consortium and perspectives for future activities”);

On item № 7 – “project management” should be taken into consideration the following:

A. The project management in institutional and financial scheme is executing by the directors and chief accountants of the three basic organizations, who personally have signed and stamped printed blanks №№ FNSF – 2001 and FNSF – 2002. (At the blanks full data is given – postal addresses, telephone numbers, incl. Bank accounts of the three institutes);

B. Project management in scientific scheme is executed by three coordinators of sub-projects, as follows:

1. Corr.–mem. Of the Bulgarian Academy of Sciences, Prof. DSc V. Prodanov Project Leader of “Philosophical Aspects” sub-project
2. Associate professor Kiril Tzonev Kertikov, project leader of ‘Sociological and Political Aspects’ sub-project – Coordinator of the Consortium;
3. Senior Research Fellow Boriss Todorov Kolev – project leader of ‘Ecological and geographic aspects sub-project.

Comment [MBM11]: Подпроекти ли се водят или модули?

C. apportionment between the three teams is fixed in **Preliminary Financial Agreement** between directors of the three sub-projects – see. Appendix № 5. (respectively. Appendix № 5.)

* * *

BIBLIOGRAPHY

- Constitution** of the Republic of Bulgaria, S., 1991
- Fundamental Rights Hart** of the European Union. Brussels, 13. 09. 2000 (Bulgarian translation: Lubima Yordanova)
- Framework program** for protection of the national minorities, ratified by 39 National assembly of the Republic of Bulgaria.
- Joined decision** of the Ministry Council and State Council of the Republic of Bulgaria “For overcoming the perversions toward Turk-language speaking and Mohammedan population”, 29 December 1989 (Published in State Newspaper, № 1/1990)
- The Bulgarian nationalisms and the European Integration (2006)*, man.ed. **V. Prodanov**, 302p.
- Rifkin, J. (2004)** *The European dream. S.*, publisher “Prozorec”, 2005, 440 p.
- Stiglitz, J.(2002)**, *Globalization and its discontents. S.*, University press “Stopanstvo”, 324 p.
- Prodanov, V. (1982)** *Biosocial values. S.*, publisher “Nauka i izkustvo”.
- Huntington, S. (1999)**. *"Clash of Civilizations"*(. publisher “Obsidian”.
- Bulgaria: integration, transformation, modernization. (2007)* Comp. And man.ed. **Petko Ganchev, S., RIK”Slaviani “Ltd., 424 p.**
- Will the Bulgarian people survive in 21 century? (2006)*, man.ed. **V. Prodanov, 303 p.**
- The overtaking development, (2007)*, man.ed. **V. Prodanov,, 248 p.**
- The Bulgarian culture between the state and the market (2008)*. Comp. **V. Prodanov et al. S., 417 p.**
- The ethnic conflict in Bulgaria (1990)*, man.ed. **Kr. Petkov, S., Institute of sociology, S., 344 p.**
- Bulgaria – macedonia: problems with the Eurointegration. Vol. 2 (2002)* man.ed. **K. Kertikov, S., 317 p.**
- Challenges of the European Perspective (2006)* man.ed. **A. Mantarova, S., 244 p.**
- Kaleo, D. (2001)** *Да преосмислим бъдещето на Европа. С.*, Военно издателство, 356 с.
- Ферхойген, Г.(2006)** *Европа в криза. За преосмисляне на европейската идея., С., 236 с.*
- Майер, Т. (2007)** *Бъдещето на социалната демокрация. С., 390 с.*
- European programs. (Manual) – s., 2003, 183 p.*

Comment [MBM12]: Не успях да намеря превод на книгите и имената. Ако имате оригиналите, там са посочени на първа страница.

Negotiations for membership in the European Union. Manual. (2002), S., 109 p.
Commission of European communities (2003), Equal opportunities for people with disabilities: European Action Plan. Brussels – Sofia, 48 p.
Europe in Internet (2003), Informational center of the European Union, 47 p.
Frequently asked questions for European Union enlargement.(2002). S., 47 p.
Enlargement of the European Union: Historical opportunity (2002), S., 47 p.
Convention for the future of the European Union (2004), Analyses, S. 323 p.
Freedman, T. Ideas for globalization (2001), S, 566 p.